

LAPS/65/2026, 20.5.2026

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle rajat ylittävää sähköistä tunnistamista, luottamuspalveluita ja eurooppalaista digitaalista identiteettiä koskevaa EU:n asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

Viite: Hallintovaliokunta perjantai 22.05.2026 klo 11.15 / HE 17/2026 vp / Asiantuntijapyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita.

Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että myös lapsille mahdollistetaan digitaalinen henkilöllisyys ja sitä kautta oikeus käyttää yhteiskunnan palveluja digitaalisesti heidän kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti. Samaan aikaan on huolehdittava, että digitaalisissa palveluissa suojellaan lapsia riittävästi.
- Digilompakko parantaa ainakin jossain määrin lasten mahdollisuuksia käyttää digitaalisia palveluja itsenäisesti ja turvallisesti. Digilompakon myötä muutos nykyiseen ei tule olemaan todennäköisesti kovin merkittävä.
- Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotettua 13 vuoden ikärajaa perusteltuna ja pitää myönteisenä myös, että nuoremmat lapset voivat saada digilompakon käyttöön huoltajan suostumuksella.
- Lapsiasiavaltuutettu pitää valitettavana, että uudesta sähköiseen tunnistamiseen liittyvästä sovelluksesta tehdyssä kansalaistutkimuksessa jätettiin lapset tutkimuksen ulkopuolelle.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Hallituksen esityksellä on tarkoitus täytäntöön pannaan muutettu eIDAS-asetus. Muutetun eIDAS-asetuksen keskeinen sisältö on yhteinen lainsäädäntö eurooppalaiselle digitaalisen identiteetin lompakolle (jäljempänä digilompakko). Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki eräistä rajat ylittävän sähköisen asioinnin mahdollistavista palveluista (jäljempänä eIDAS-laki) ja ehdotetaan muutettavaksi lakia vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista (617/2009, jäljempänä tunnistuslaki), jossa säädetään kansallisesti käytettävistä vahvan sähköisen tunnistamisen tunnistusvälineistä. Jatkossa kaikki eIDAS-asetusta koskeva sääntely sisältyisi sitä täydentävään eIDAS-lakiin.

Lapsiasiavaltuutettu keskittyy lausunnossaan arvioimaan hallituksen esitykseen sisältyvää digilompakon käyttöönottoa lasten näkökulmasta.

Digilompakon käyttöönotto lasten näkökulmasta

Lapsiasiavaltuutettu pitää digitaalisen henkilöllisyyden ja sähköisen tunnistautumisen kehittämistä tärkeänä. Digitaaliset palvelut lisääntyvät nopeaa vauhtia yhteiskunnassamme ja ne ovat jo monilla tavoin osa lastenkin arkipäivää. Ilman saavutettavia, toimivia ja turvallisia menettelyitä digitaalisten palvelujen käyttö on kansalaisille mahdotonta ja pahimmillaan seurauksena voi olla yhteiskunnan ulkopuolelle syrjäytyminen.

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että lapset ovat erityinen, mutta myös heterogeeninen ryhmä, joka on otettava huomioon digitaalista henkilöllisyyttä ja palveluja kehitettäessä. Lapsen iän lisäksi on huomioitava lapsen kehittyvät valmiudet sekä se, että palvelut ovat erilaisten lapsiryhmien ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten saavutettavissa. Lapsen haavoittuvaa asemaa tulee tarkastella tällöin erityisesti digitaalisten ympäristöjen tosiasiallisen saavutettavuuden ja käytettävyyden näkökulmasta. On siis turvattava lasten tosiasiallinen yhdenvertaisuus digitaalisissa ympäristöissä.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että myös lapsille mahdollistetaan digitaalinen henkilöllisyys ja sitä kautta oikeus käyttää yhteiskunnan palveluja digitaalisesti heidän kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti. Samaan aikaan on huolehdittava, että digitaalisissa palveluissa suojellaan lapsia riittävästi. Käsillä olevan hallituksen esityksen yhteydessä korostuvat lasten yksityisyyden ja henkilötietojen suojele. Lainsäädännöllisissä ratkaisuissa tulee varmistaa, että

lapsen oikeudet toteutuvat parhaalla mahdollisella tavalla, lapsen edun mukaisesti (LOS 3.1 artikla).

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista takaa lapselle oikeuden vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon iän ja kehitystason mukaisesti (12 artikla). Lapsella on oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti. Lapsella on oikeus syrjimättömyyteen (2 artikla) yksityiselämän suojaan (16 artikla) sekä oikeus saada tietoa ja ilmaista mielipiteensä (13 ja 17 artiklat). Lapsella on myös esimerkiksi oikeus toimia yhdistyksissä (15 artikla). Perustuslaki (731/1999, 6.3 §) vahvistaa vastaavasti lapsen tasa-arvoisen aseman yksilönä ja oikeuden vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Perustuslain 10 §:n mukainen oikeus yksityiselämän suojaan koskee yhtä lailla lapsia kuin aikuisiakin.

Digilompakolla tarkoitetaan sovellusta, johon voi kerätä erilaisia sähköisiä tunnistetietoja ja todistuksia. Digilompakolla voi todistaa henkilöllisyytensä ja muita virallisia tietoja, kuten ajokortin, opiskelijastatuksen ja suoritetun tutkinnon. Se mahdollistaa myös sähköisen allekirjoittamisen. Sitä käyttämällä voi myös esimerkiksi todistaa ikänsä ("olen yli 15-vuotias") luovuttamatta tietoja tarkemmalla tasolla. Ensivaiheessa toteutetaan digitaalinen henkilöllisyystodistus. Digilompakon avulla voi siten käyttää vahvan tunnistautumisen vaativia digitaalisia palveluja, kuten pankkipalveluja, KELAn ja verotukseen liittyviä palveluja, sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja.

Digilompakko parantaa ainakin jossain määrin lasten mahdollisuuksia käyttää digitaalisia palveluja itsenäisesti ja turvallisesti. Kun kyse on mobiilipalvelusta, jonka käyttöönotto vaatii, että lapsella on jo tunnistautumiseen tarvittavat pankkitunnukset tai mobiilivarmenne, eikä digilompakko laajenna lapsen oikeuksia tehdä oikeustoimia itsenäisesti, muutos ei tule olemaan todennäköisesti kovin merkittävä. Tulevien laajennusten (mm. uusien attribuuttitodistusten käyttöönotto) yhteydessä on syytä arvioida uudelleen vaikutuksia lapsiin uudelleen.

Digilompakon ikäraja 13 vuotta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan 13 vuoden ikärajaa digilompakon käytölle (eIDAS-laki, 10 §). Yhtenäisen ikärajan säätäminen selkeyttää digilompakon käyttöönottoa sen tarjoajasta riippumattomasti. Valittua ikärajaa perustellaan hallituksen esityksessä sillä, että EU:n yleinen tietosuojasetus mahdollistaa henkilötietoja suostumuksen perusteella käsittelevien

tietoyhteiskunnan palvelujen 13-vuotiaasta alkaen. Suomessa on tietosuojalaissa (1050/2018, 5 §) säädetty ikärajaksi 13 vuotta, joten on johdonmukaista säätää digilompakon käyttönotolle vastaava ikäraja.

Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotettua ikärajaa perusteltuna. On tärkeä huomata, että digilompakko ei laajenna lapsen oikeutta asioida erilaisissa palveluissa, mutta mahdollistaa sen silloin, kun palveluntarjoaja sallii lapsen itsenäisen asioinnin eikä sille ole (muuta) lainsäädännöllisiä esteitä. Kyseisen ikärajasäännöksen perusteluissa painotetaan siis sitä, että ikäraja koskee vain digilompakon käyttöönottoa lapsen mobiililaitteessa, eikä sillä laajenneta lapsen oikeutta tehdä erilaisia oikeustoimia. Digilompakossa olevat sähköiset attribuuttitodistukset noudattaisivat kulloistakin todistusta ja sen tarjoajaa koskevaa sääntelyä. Lapsi siis saa esimerkiksi ajokortin edelleenkin ajokorttilain (386/2011) säännösten nojalla, ja ajokortin olemassaolon voisi todistaa digilompakolla vasta, kun ajokortti on myönnetty ajokorttilain ikävaatimuksia noudattaen. Tässä kohdin huomautettakoon, että hallituksen esityksellä on tarkoitus toteuttaa vasta digitaalinen henkilöllisyystodistus.

Myönteistä on se, että eIDAS-laissa huomioidaan myös nuoremmat lapset. eIDAS-lain 10 §:n mukaan alle 13-vuotias voi saada digitaalisen lompakon käyttöön huoltajan suostumuksella. Säännöksen perustelujen mukaan tähän tarvitaan vain toisen huoltajan suostumus. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 5 §:n mukaan lapsen huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole säädetty tai määrätty. Tästä voidaan poiketa, jos joku huoltajista ei matkan, sairauden tai muun syyn vuoksi voi osallistua lasta koskevan päätöksen tekemiseen ja ratkaisun viivästymisestä aiheutuisi haittaa. Lapsen tulevaisuuden kannalta huomattavan merkittävästä asiasta tulee huoltajien kuitenkin aina päättää yhdessä, jollei lapsen etu ilmeisesti muuta vaadi. Huoltajien yhteistoimintavelvoite on siten vahva pääsääntö.

Lapsiasiavaltuutettu pitää sinänsä hyvänä, että perusteluissa todetaan selkeästi, että yhden huoltajan suostumus on riittävä, mutta toisaalta on valitettavaa, että asiaa ei perustella hallituksen esityksessä mitenkään. Siten hallituksen esityksen perusteella ei käy ilmi, että asiaa olisi nimenomaisesti harkittu, lapsen etu huomioon ottaen. Vaikka valittua ratkaisua ei kyseenalaistaisikaan lapsia koskevaa sääntelyä valmisteltaessa on arvioitava lapsen oikeuksien toteutumista, lapsen etua, ja lainvalmisteluasiakirjoista olisi myös käytävä ilmi, kuinka lapsen etua on tarkasteltu ja arvioitu ja mikä painoarvo sille on annettu.¹ Digilompakon saaminen ylittää edellyttää, että lapsella on jo passi tai henkilökortti, joiden saamiseen on tarvittu

molempien huoltajien suostumus. Lisäksi lapsi tarvitsee joko pankkitunnukset tai mobiilikortin, joista ensiksi mainitun saa vain molempien huoltajien suostumuksella ja jälkimmäisen myöntämisessä on ilmeisesti operaattorikohtaisia eroja. Siten pohdittavaksi jää se, miten digilompakko muuttaa lapsen itsenäistä asiointia sähköisissä palveluissa. Digilompakko mahdollistaa lasten digitaalista asiointia nykyistä jonkin verran laajemmin ja parantaa tietoturvallista asiointia, joten sen avulla voi olla mahdollista suojella lapsia sähköisissä palveluissa nykyistä paremmin, mutta toisaalta hallituksen esityksessä todetaan, että digilompakko voi myös lisätä verkkorikollisuutta ja identiteettivarkauksia. Ovatko muutokset suuntaan tai toiseen niin oleellisia, että molempien huoltajien olisi syytä pohtia digilompakon käyttöönotosta aiheutuvia hyötyjä ja haittoja melko nuorelle, alle 13-vuotiaalle lapselle ja antaa suostumus yhdessä?

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa lopuksi, että hallituksen esityksen mukaan (s. 44) Digi- ja väestövirasto toteutti kansalaistutkimuksen uudesta sähköiseen tunnistamiseen liittyvästä sovelluksesta syksyllä 2025. Tutkimuksen pääkohderyhmä olivat 18–99-vuotiaat suomalaiset ja vastaajia oli yhteensä 1032. Hallituksen esityksen mukaan painotettuna aineisto muodostaa valtakunnallisesti edustavan otoksen sukupuolen, iän ja asuinalueen mukaan.

Lapsiasiavaltuutettu pitää valitettavana, että otos jättää lapset tutkimuksen ulkopuolelle. Sovelluksen käyttäjiksi tulee myös lapsia, pääasiassa 13 ikävuodesta alkaen, joten myös heidän näkemyksiensä selvittäminen olisi ollut perusteltua. Lapsiasiavaltuutettu korosti jo keväällä 2021 valtiovarainministeriölle koskien arviomuistiota digitaalisen henkilöllisyyden kehittämiseksi, että ”jatkovalmisteluun tulee ottaa mukaan lapset ja nuoret ja huolehdittava siitä, että esiin nousee mahdollisimman hyvin erilaisten lapsiryhmien näkemykset ja tarpeet. Valmistelun yhteydessä on tärkeää toteuttaa myös kattava ja tutkittuun tietoon perustuva lapsivaikutusten arviointi”.²

Jyväskylässä 20.5.2026

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
juristi

¹ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen edun ensisijaisuudesta. CRC/C/GC/14. Yleiskommenttien epäviralliset suomennokset www.lapsiasia.fi/yleiskommentit

² Lapsiasiavaltuutetun lausunto arviomuistiosta digitaalisen henkilöllisyyden kehittämiseksi. LAPS/27/2021, 29.4.2021. Verkossa <https://lapsiasia.fi/-/laps-lausunto-vm-arviomuistio-digihenkilollisyys>